

Embryotransfer som affärsidé

Veterinär Lena Nyström har varit i Belgien och arbetat på ett stort center för embryotransfers. Hon berättar här om en stor yrkesskicklighet och professionell veterinär hantering. Men den storskaliga hästhållningen skulle aldrig fungera i Sverige, den hade aldrig godkänts av svenska djurskyddsmyndigheter.

Av Lena Nyström, veterinär och hästuppfödare

FÖR HÄSTFOLK ÄR Belgien känt för att hysa en mycket framgångsrik hopphästavel med hästar vars namn i stort sett är omöjliga att uttala. Sannolikt har alla läsare av denna artikel hört namn som Coronet Obolensky, Vigo d'Arsouilles

och Inshallah de Muze för att nämna några.

Jag har haft förmånen att få tillbringa nästan två veckor på Keros, ett av Belgiens tre stora embryotransfercentra. Celebriteter som fanns på Keros just när jag var där, var bland andra Calve, mamma till Triple X, Miss Abdullah som är mamma till Phin Phin samt Contessa, syster till Coleur Rubin.

FAMILJEN VANDAELE PÅ KEROS ► Keros startades för cirka tio år sedan av Gaby (Gabriel) Vandaele, en mycket åsiktsstark man som arbetat i många år som veterinär. Han har under en period byggt upp en verksamhet som innefattar 600 mottagarston, vilka finns fördelade på fyra olika gårdar, vilka ligger inom en dryg mils radie i Väst-Flandern nära den franska gränsen. Hit skickas ston för fölning, ston för insemination med färsk och fryst sperma, ston för embryotransfer samt föl för adoption.

Mottagarstona går i lösdrift i stora hallar.

Givarsto redo för spolning för att hitta embryo.

Tre mottagarston i undersöknings-spiltorna

Dr. Micaela Vita förbereder för spolning.

Hjärtat i verksamheten är familjens hem i Passendale, där Gaby bor tillsammans med sin hustru Roza. Närmsta granne är ett av hans tre barn, dottern Hilde. Hon sköter det mesta av den praktiska veterinärverksamheten, medan fadern förhandlar med hingsthållare samt övervakar allt med en knivskarp blick.

STON I STORA HALLAR ► På Keros följar stona, hit kommer de föl vilka behöver en ny mamma och hit anländer även de flesta stona som ska sköljas för embryon, innan de transporteras vidare. Här finns ett 30-tal stora boxar, en skrittmaskin, en fantom för spermasamling, ett par beteshagar, fyra hingstboxar samt avelshingsten Canadian River (e. Capitol-Lord).

I Beselare, beläget sju kilometer bort, finns alla faciliteter för själva embryoöverföringen. Här finns ungefär 160 mottagarston, alltså ston som kommer att bära ett föl vilket inte är hennes eget och det enda som hon kommer att överföra på fölet är sitt sinnelag. Dessa ston går i stora hallar med mellan 15 och 25 ston per avdelning. Samtliga bär halsrem med ett nummer, några har även grimma. De utfodras med hackad ensilerad majsblast i fri tillgång samt hösilage och halm. Samtliga avmaskas regelbundet samt vaccineras mot hästinfluensa, verkning sker vid behov.

VETERINÄRER FRÅN OLIKA LÄNDER ► I Moorslede finns en liknande anläggning för mottagarston, här finns även ett flertal boxar för givarston samt ston som kommer för fölning. På det sista stället, Geluwe, finns enbart hallar för mottagarston.

Förutom Dr Hilde Vandaele arbetar 2–3 andra veterinärer här under säsongen, vilken sträcker sig från 1 februari till 15 november varje år. Dessutom kommer det nya studenter varje månad som vanligen tillbringar cirka sex veckor här för att lära sig palpera ston.

Det var lågsäsong på Keros vid mitt besök, men jag hade en argentinsk, en israelisk, en portugisisk, en spansk, en svensk samt en belgisk kollega som arbetade med hästarna. Vi hjälptes åt med allting och vissa nätter hade vi fölvakning. Vi fångade in hästar i de stora hallarna som vi rektalundersökte och vi städade tillsammans. Varje dag serverades lunch hos Gaby och Roza.

ALLT REGISTRERAS ► Tillsammans med Dr. Micaela Vita i Beselare gjorde vi gynekologiska undersökningar på ett antal mottagarston, vilka infångades i de olika avdelningarna och fördes till seminspiltorna. Beroende på sexuell status undersöktes stona antingen med 2- eller 10–14 dagars intervall. Vissa ston var riktigt svår fångade och vi fick hjälpas åt med det.

Under lågsäsongen avmaskas och vaccineras stona. De rakar även av dem manen så att den ska bli lagom lång till kommande sommar. De flesta stona är travare eller arabhästar, halvbloden är färre. Anmärkningsvärt är att arabhästarna börjar komma igång och brunsta betydligt tidigare på året än de andra raserna. Allt som görs med stona förs in i ett dataprogram. En normal dag undersöks 40–120 ston.

600 MOTTAGARSTON ► Vi arbetade också med Dr. Hilde Vandaele i Passendale, Då tog vi blodprov på 1–2 dagar

Efter spolning filtreras vätskan för att kunna hitta eventuellt embryo.

Det utspolade embryot tvättas före överföring

Nyutspolat embryo i mikroskopet

gamla föl för att kolla att de fått i sig tillräckligt med antikroppar via råmjölken och vi sprutade dem med stelkramps-serum. I vårt jobb ingick också att ta emot utifrån kommande ston, förbereda ston för adoption, sy in alarm i vulva på ston till fölning samt undersöka givarston. Veterinärgruppen hade även genomgångar för att få insikt i sexuell status på de ca 600 mottagarstona.

EN NY BRUNST RENAR > Keros äger tre stycken tvåhästars-lastbilar och Dr. Vita kör alltid runt med en av dem, då det allt som oftast är en eller flera hästar som behöver flyttas under dagen. Det kan vara mobbade mottagarston, vilka behöver byta grupp eller få en ensambox, ston som ska flyttas till Passendale för fölningsövervakning eller mottagarston som ska till Beselare för inläggning av ett värdefullt embryo.

Embryona spolas ur givarstona på sjunde till åttonde dygnet efter insemination och läggs in i mottagarstona mellan deras femte och åttonde dygn efter ägglossning. Efter att ett givarsto är spolat för att hitta embryo sprutas hon för att komma i ny brunst snarast, vilket befrämjar hennes rening av livmodern. Mottagarstona kan dräktighetsundersökas redan efter 4–5 dygn.

SPOLNINGEN > Själva spolningen går till på så sätt att stoet får en lugnande spruta, varefter hennes svans packas in i plast. Därefter tvättas hon noggrant med en tvällösning vilken innehåller jod. Hon torkas därefter omsorgsfullt och man lägger med steril handske och steril glidslem in en kateter via slidan in genom livmoderhalsen, varefter man blåser upp en ballong som håller katetern på plats så att den inte kan dras ut.

Efter detta pytsar man i en liter i taget av en sköljlösning, vilken tolereras väl både av stoets livmoder och av eventuellt embryo. Varje liter återtappas sedan i flaskor vilka försluts. Stona sköljs med mellan 6 och 8 liter. Efter avslutad sköljning får stona en spruta för att komma i brunst igen och därmed rena sig och kan därefter åka hem. Hon återvänder i brunst som efter en normal brunstspruta, det vill säga efter 3–10 dagar.

EMBRYOT TVÄTTAS > Den utsköljda lösningen filtreras sedan och slutligen har man ca 30–40 ml vätska kvar i en

behållare med rutad genomskinlig botten, vilket gör att man kan sätta denna behållare rakt på mikroskopet för att leta efter embryot med två olika förstöringsgrader, med början vid 10 gångers förstoring.

Om man hittar ett embryo tvättas detta i en speciell lösning innan det är klart för överföring. Tvätten går till på så sätt att man har en engångs steril plastställning innehållande ett antal mindre behållare i vilka man håller ”tvättlösningen”. Med hjälp av mikroskopet och en mikropipett flyttar man embryot från skål till skål och tvättar det således. Därefter laddas embryot i en speciell överföringspipett, något större än tvättpipetterna.

SÅ STERILT SOM MÖJLIGT > Själva embryoöverföringen är en process vilken måste utföras på ett så sterilt sätt som möjligt då det är risk att man tar med sig smittämnen in under en period då stoets livmoder är extra känslig för infektioner. Stoet får lugnande medel och hennes svans packas in i plast, precis på samma sätt som givarstoet. Tvätten här är ännu noggrannare, bland annat lägger man in en fuktad bomullstampong i första delen av slidan för att förbättra rengöringen. Vid överföringen används sterila plastdetaljer, vilka ”skalas av” successivt ju närmare man kommer själva livmodern, allt för att optimera renligheten.

KUNDEN KÖPER MOTTAGARSTOET

Efter genomförd transfer återgår mottagarstoet till sin vardag och kan dräktighetsundersökas redan efter 4–5 dagar. Vid 50 dygns konstaterad dräktighet ”köper” kunden mottagarstoet för 2000 Euro och ska lämna tillbaka henne så snart fölet är avvant. Om stoet dör eller lämnas åter i mycket dåligt skick bötesbeläggs kunden med 900 Euro. Tyvärr är det, precis som i andra branscher, svårt att få betalt av vissa människor då de inte är bosatta i Europa och det enbart är agenter, som har hand om stona. Vissa ston återkommer i fruktansvärt dåligt skick, andra dräktiga (tjuvbetäckta), vilket är oerhört tragiskt och respektlöst!

KLARAR INTE MINIMIKRAVEN > Min reflektion är att den här storskaliga hästhållningen aldrig skulle fungera i Sverige, inte en enda av mottagarstonas hallar hade godkänts

Det färdigtvättade embryot är laddat i en överföringspipett, alltså redo för transfer

av svenska djurskyddsmyndigheter. Dessutom hålls de inomhus året runt i utrymmen, vilka är betydligt trängre än våra minimikrav, något som även detta är oförenligt med svensk lagstiftning.

Det som däremot kan göras är att man här på Keros kan plantera in samlade embryon i mottagarston, efter att hästägaren har låtit spola sitt sto i närheten av sitt hem och där efter skickat embryot i kylt skick hela vägen ned till Belgien.

STUDERA ADOPTIONSFÖRFARANDET ► Människorna på Keros är en underbar samling människor, vilka brinner för det de gör och de gör det väldigt bra! Att lagstiftningen på kontinenten är annorlunda än i Sverige kan vi inte göra något åt. Till exempel kan de bli bötesbelagda om de har sina djur ute under vinterhalvåret, något som innebär att i princip alla djur bokstavligen talat är inburade under 4–5 månader årligen...

Min avsikt är att återvända till Keros, en månad till under högsäsong, bland annat för att studera adoptionsförfarandet, då ston utan föl vid sidan stimuleras till mjölkproduktion. Jag hoppas kunna återkomma med en rapport även om detta framöver! ●

Dr. Hilde Vandaele sköter det mesta av den praktiska veterinärverksamheten på Keros.